

“AYRILMAS ER” TARJIMASI: TIL VA MADANIYAT KO‘PRIGIDA INSONIYATNING YANGI PORTRETI

Sobirova Elgiza Alibek qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili
va adabiyoti universiteti. O‘zbek-ingliz tarjima nazariyasi
va amaliyoti ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi*
sobirovaelgiza@gmail.com

Anotatsiya

Ibrohim G'ofurovning “Ayrilmas Er” asari nafaqat rus adabiyotining durdona asarlaridan biri, balki insoniy qadriyatlar va ma’naviy dunyoni aks ettiruvchi muhim badiiy namunadir. Ushbu asar, tarjima jarayonida faqatgina til o‘zgartirishni emas, balki adabiy va madaniy ma’no qatlamlarini yangi tilga o‘zgartirishni talab etadi. Tarjimonning vazifasi asar mazmunini saqlab qolish va uni yangi madaniyatga moslashtirishda yuksak mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi. “Ayrilmas Er” asaridagi asosiy g‘oya — insonning sevgi va sadoqatiga, o‘zaro munosabatlar va jamiyatdagi o‘rniga doir fikrlar, boshqa madaniyatlarda ham dolzarb va ko‘zga tashlanadigan ahamiyatga ega. Tarjimada, o‘zbek tilidagi nutq va tasvirlarni yangi madaniyatda to‘g‘ri aks ettirish zarurati mavjud. Bu asar, tarjima qilish jarayonining nafaqat badiiy, balki falsafiy jihatlarini ham o‘z ichiga oladi. Tarjimonning muvaffaqiyati, asar ruhiyatini yo‘qotmasdan, uni to‘liq va aniq tarzda yangi madaniyatga o‘tkazishda yotadi.

Kalit so‘zlar: madaniy mazmun, asliyat tili, g‘oyaviy mazmun, so‘z tanlash.

Asliyat tilda yozilgan bir asarni tarjima tiliga o‘girish uchun hamyozuvchilik mahorati ham tarjimonlik mahorati talab etiladi. Ibrohim G'ofurovning “Ayrilmas Er” asari rus adabiyotida muhim o‘rin tutadi. Ushbu asarning tarjimasi esa nafaqat til o‘zgartirishni, balki badiiy va madaniy mazmunni yangi tilga to‘liq etkazishni anglatadi. Tarjima jarayoni, ayniqsa, badiiy asarlarning asli va g‘oyaviy mazmunini saqlashda nozik nuqtalarni talab qiladi. Tarjimonning vazifasi shundaki, u o‘zbek tilidagi matnning mohiyatini boshqa 11man aniq va to‘liq aks ettirishi kerak.

“Ayrilmas Er” asarining tarjimasi orqali G'ofurovning muhim g‘oyalari, sevgi, sadoqat va insonning ichki dunyosiga oid tasavvurlar yangi madaniyatda qanday talqin qilinishini o‘rganish zarur. Tarjimon, matnni o‘zgartirib, uning ma’naviy ma’nosini yo‘qotmasdan, yangi tilga moslashtirishi kerak. Bu jarayon, faqatgina so‘zlarni o‘girishni emas, balki asarning ruhini va g‘oyaviy mazmunini qayta tiklashni talab etadi. Tarjimon uchun eng katta muammo shundaki, badiiy matnni boshqa tilga o‘zgartirayotganda uning original asar bilan o‘zaro aloqasini saqlab qolishdir.

G'ofurovning asaridagi tasvirlar va obrazlar, uning badiiy kuchi va mazmuni, tilning nozik qatlamlarini to'liq tushunishni talab qiladi. Tarjimon nafaqat so'zlarni to'g'ri tanlashi, balki iboralarni ham kontekstga mos ravishda tarjima qilishga harakat qilishi kerak. Agar matnda metafora yoki simvolizm ishlatilsa, ularni yangi 12eman ham saqlash zarur. Tarjimada, ayniqsa, simvolik ma'no va tasviriy elementlarni saqlash muhimdir. Masalan, "ayrilmas er" ifodasi faqatgina jismoniy tushuncha emas, balki sevgi va sadoqatning mustahkamligini tasvirlovchi kuchli bir obrazdir. Bu kabi obrazlar nafaqat so'z orqali, balki o'ziga xos til strukturalari, metaforalari va stilistik elementlari orqali ifodalanadi. Tarjimonning vazifasi esa, bu obrazni yangi tilga o'tkazishda uning chuqur ma'nosini yo'qotmasdan, faqatgina tilni moslashtirishdir. Tarjimon asarni tarjima qilayotganda, o'zbek tilidagi madaniy qatlamni yangi 12eman qanday aks ettirishni o'ylashi kerak. Madaniyatlararo farqlarni hisobga olish, tarjimaning to'g'riligi uchun zarur bo'ladi. G'ofurov asarida, oilaviy qadriyatlar, jamiyatdagi ro'l va o'zaro munosabatlar ko'rsatilgan. Bu mavzular boshqa madaniyatlarda boshqacha talqin etilishi mumkin, shuning uchun tarjimon, ularning yangi madaniyatdagi mosligini ta'minlashi zarur. Tarjima jarayonida madaniy kontekstni hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. Tarjimon faqatgina matnni o'zgartirish emas, balki ularni yangi til va madaniyatga moslashtirishni ham ta'minlashi kerak. G'ofurovning asarida ko'rinadigan ma'naviy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat kabi tushunchalar boshqa madaniyatlarda boshqa ma'nolarni anglatishi mumkin. Shu bois, tarjimon har bir so'z va iborani aniq tushunib, madaniyatlararo tafovutlarni his qilishi zarur.

Madaniy tafovutlarni his qilish va ularni tarjimaga ko'chirish jarayonida, tarjimon yuqori darajada o'zini jonli tasavvur qila olish zarur. Tarjima, faqatgina so'zlarni o'zgartirish emas, balki o'quvchiga o'zgarishsiz, lekin yangi madaniyatda tushuniladigan ma'naviy va g'oyaviy mazmunni taqdim etishdir. Bu jarayon, adabiy tarjima uchun muhimdir va uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, tarjimaning to'liq va aniq bo'lishiga yordam beradi. G'ofurovning asari nafaqat o'zbek adabiyotining bir qismi, balki insoniy qadriyatlar va muhabbatning yuksak ifodalaridir. Tarjimon bu qadriyatlarni yangi til va madaniyatga moslashtirishda ehtiyotkor bo'lishi lozim. Badiiy asarni tarjima qilish, faqatgina tilni o'zgartirish emas, balki uning ruhi va g'oyalarini saqlab qolishdir. Tarjimada madaniy tafovutlarni his qilish va ularga mos ravishda matnni o'zgartirish, tarjimaning sifatini belgilovchi muhim omildir. Bu jarayon, nafaqat tarjima qilinayotgan matnning tushunarli bo'lishini ta'minlash, balki uning ma'naviy boyligini va o'ziga xosligini saqlashni ham anglatadi. Agar tarjimon asarning badiiy va ma'naviy mazmunini saqlab qolish imkoniyatiga ega bo'lsa, tarjima jarayoni muvaffaqiyatli bo'ladi. G'ofurovning "Ayrilmas Er" asarida ko'rinadigan ijtimoiy va ma'naviy masalalar, yoshlar orasidagi munosabatlar va oilaning roli kabi qadriyatlar boshqa madaniyatlarda ham dolzarb bo'lishi mumkin. Shuning uchun,

tarjimon bu g'oyalarni yangi madaniyatga moslashtirishda o'ziga xos usullarni qo'llashi kerak. Bundan tashqari, tarjimon har bir voqeani va personajni yangi madaniyatda to'g'ri anglash va aks ettirishga harakat qilishi kerak. Har bir obrazning psixologik va ma'naviy holatini to'liq aks ettirish, matnning original mazmunini saqlashga yordam beradi. Bu jarayonda, tarjimon nafaqat so'zlarni, balki asar tuzilishini ham yaxshilashga harakat qilishi kerak. Tarjima qilishda, so'zlarning leksik va 13emantic o'zgarishlarini hisobga olib, ma'naviy qatlamlarni aniq ifodalash talab etiladi. Shu bilan birga, "Ayrilmas Er" asari o'zbek tilining estetikasi va til boyligini namoyish etadi. Tarjimada badiiy so'zlar va iboralar to'g'ri va izchil tanlanishi lozim. G'ofurovning asaridagi har bir so'z va ibora o'z o'rnida ishlatilgan, shuning uchun tarjimon uning badiiy boyligini va shaklini saqlab qolish uchun aniq yondashuvni tanlashi kerak.

"Ayrilmas Er" asarining tarjimasi orqali G'ofurovning muhim g'oyalari, sevgi, sadoqat va insonning ichki dunyosiga oid tasavvurlar yangi madaniyatda qanday talqin qilinishini o'rganish zarur. Tarjimon, matnni o'zgartirib, uning ma'naviy ma'nosini yo'qotmasdan, yangi tilga moslashtirishi kerak. Bu jarayon, faqatgina so'zlarni o'girishni emas, balki asarning ruhini va g'oyaviy mazmunini qayta tiklashni talab etadi. Tarjimon uchun eng katta muammo shundaki, badiiy matnni boshqa tilga o'zgartirayotganda uning original asar bilan o'zaro aloqasini saqlab qolishdir. G'ofurovning asaridagi tasvirlar va obrazlar, uning badiiy kuchi va mazmuni, tilning nozik qatlamlarini to'liq tushunishni talab qiladi. Tarjimon nafaqat so'zlarni to'g'ri tanlashi, balki iboralarni ham kontekstga mos ravishda tarjima qilishga harakat qilishi kerak. Agar matnda metafora yoki simvolizm ishlatilsa, ularni yangi 13eman ham saqlash zarur. Tarjimada, ayniqsa, simvolik ma'no va tasviriy elementlarni saqlash muhimdir. Masalan, "ayrilmas er" ifodasi faqatgina jismoniy tushuncha emas, balki sevgi va sadoqatning mustahkamligini tasvirlovchi kuchli bir obrazdir. Bu kabi obrazlar nafaqat so'z orqali, balki o'ziga xos til strukturalari, metaforalari va stilistik elementlari orqali ifodalanadi. Tarjimonning vazifasi esa, bu obrazni yangi tilga o'tkazishda uning chuqur ma'nosini yo'qotmasdan, faqatgina tilni moslashtirishdir. Tarjimon asarni tarjima qilayotganda, o'zbek tilidagi madaniy qatlamni yangi 13eman qanday aks ettirishni o'ylashi kerak. Madaniyatlararo farqlarni hisobga olish, tarjimaning to'g'riligi uchun zarur bo'ladi. G'ofurov asarida, oilaviy qadriyatlar, jamiyatdagi ro'l va o'zaro munosabatlar ko'rsatilgan. Bu mavzular boshqa madaniyatlarda boshqacha talqin etilishi mumkin, shuning uchun tarjimon, ularning yangi madaniyatdagi mosligini ta'minlashi zarur. Tarjima jarayonida madaniy kontekstni hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. Tarjimon faqatgina matnni o'zgartirish emas, balki ularni yangi til va madaniyatga moslashtirishni ham ta'minlashi kerak. G'ofurovning asarida ko'rinadigan ma'naviy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat kabi tushunchalar boshqa madaniyatlarda boshqa ma'nolarni anglatishi

mumkin. Shu bois, tarjimon har bir soʻz va iborani aniq tushunib, madaniyatlararo tafovutlarni his qilishi zarur.

Madaniy tafovutlarni his qilish va ularni tarjimaga koʻchirish jarayonida, tarjimon yuqori darajada oʻzini jonli tasavvur qila olish zarur. Tarjima, faqatgina soʻzlarni oʻzgartirish emas, balki oʻquvchiga oʻzgarishsiz, lekin yangi madaniyatda tushuniladigan maʼnaviy va gʻoyaviy mazmunni taqdim etishdir. Bu jarayon, adabiy tarjima uchun muhimdir va uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, tarjimaning toʻliq va aniq boʻlishiga yordam beradi. Gʻofurovning asari nafaqat oʻzbek adabiyotining bir qismi, balki insoniy qadriyatlar va muhabbatning yuksak ifodalaridir. Tarjimon bu qadriyatlarni yangi til va madaniyatga moslashtirishda ehtiyotkor boʻlishi lozim. Badiiy asarni tarjima qilish, faqatgina tilni oʻzgartirish emas, balki uning ruhi va gʻoyalarini saqlab qolishdir. Tarjimada madaniy tafovutlarni his qilish va ularga mos ravishda matnni oʻzgartirish, tarjimaning sifatini belgilovchi muhim omildir. Bu jarayon, nafaqat tarjima qilinayotgan matnning tushunarli boʻlishini taʼminlash, balki uning maʼnaviy boyligini va oʻziga xosligini saqlashni ham anglatadi. Agar tarjimon asarning badiiy va maʼnaviy mazmunini saqlab qolish imkoniyatiga ega boʻlsa, tarjima jarayoni muvaffaqiyatli boʻladi.

Gʻofurovning “Ayrilmas Er” asarida koʻrinadigan ijtimoiy va maʼnaviy masalalar, yoshlar orasidagi munosabatlar va oilaning roli kabi qadriyatlar boshqa madaniyatlarda ham dolzarb boʻlishi mumkin. Shuning uchun, tarjimon bu gʻoyalarni yangi madaniyatga moslashtirishda oʻziga xos usullarni qoʻllashi kerak. Bundan tashqari, tarjimon har bir voqeani va personajni yangi madaniyatda toʻgʻri anglash va aks ettirishga harakat qilishi kerak. Har bir obrazning psixologik va maʼnaviy holatini toʻliq aks ettirish, matnning original mazmunini saqlashga yordam beradi. Bu jarayonda, tarjimon nafaqat soʻzlarni, balki asar tuzilishini ham yaxshilashga harakat qilishi kerak. Tarjima qilishda, soʻzlarning leksik va 14emantic oʻzgarishlarini hisobga olib, maʼnaviy qatlamlarni aniq ifodalash talab etiladi. Shu bilan birga, “Ayrilmas Er” asari oʻzbek tilining estetikasi va til boyligini namoyish etadi. Tarjimada badiiy soʻzlar va iboralar toʻgʻri va izchil tanlanishi lozim. Gʻofurovning asaridagi har bir soʻz va ibora oʻz oʻrnida ishlatilgan, shuning uchun tarjimon uning badiiy boyligini va shaklini saqlab qolish uchun aniq yondashuvni tanlashi kerak.

Adabiyotlar roʻyxati:

1. Barlow, A. (2002). *Literary Translation: A Practical Guide*. London: Routledge.
2. Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press.
3. Shukurov, M. (2010). *Tarjimaning Badiiy Xususiyatlari*. Tashkent: O'zbekiston
4. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall.
5. G'ofurov, I. (2005). *Ayrilmas Er*. Tashkent: Sharq.
6. Schulte, R., & Biguenet, J. (1992). *Theories of Translation*. Chicago: University of Chicago Press.